

SVENSKA BÅTUNIONENS BÅTSKOLA

Rorsmansmärket

Svenska Båtunionen

Detta häfte tillhör:

INNEHÅLL**SID**

Välkommen till Rorsmansmärket	4
Genomgång på land	5
Kasta loss	7
Övning 1. Stanna rakt	7
Övning 2. Backa rakt	8
Övning 3. Sak över bord	8
Övning 4. Lägga till med sidan mot bryggan	9
Övning 5. Lägga till mot land med boj eller ankare	10
Övning 6. Lägga till mellan y-bommar eller stolpar	11
Tillbaka på land	12
Eco-driving med båt	12
Sjövettsreglerna	13
Knopar	14
Ordlista	19

Välkommen till Rorsmansmärket

Syftet med den här aktiviteten är att du och din besättning ska träna på att köra er båt på ett säkert sätt både till sjöss och i hamnen. I det här häftet går vi igenom hur man gör.

Innan ni kastar loss

Detta ska ni ha med er ombord:

- ▶ Tillräckligt med bränsle.
- ▶ Flytvästar i rätt storlek till alla ombord. De ska vara på hela tiden som ni är på vattnet.
- ▶ Minst tre fendrar på varje sida av båten och de ska hänga ute hela tiden på lagom höjd för er båt.
- ▶ En fender med längre lina som kan hållas utanför båten för hand om det behövs.
- ▶ Ett flytande föremål med en fastknuten tamp med en ögla på. Det är bra om tampen flyter.
- ▶ Båtshake.
- ▶ Ankare med minst 20 m ankarlina eller bojlina med bojhake. Ni ska ha fått reda på av den som leder övningarna vilket ni kommer att använda.
- ▶ Förtamp som är minst 10 meter lång.
- ▶ Dricka och något att äta om blodsockret sjunker.

Säkerhet

Flytvästen ska vara på hela tiden när ni är ute på vattnet.

Övningarna tränar även kommunikationen ombord, så träna på att vara tydlig och lyssna på varandra. Gå igenom tillsammans vem som gör vad inför varje övning.

Bromsa aldrig båten med hjälp av era egna kroppar. Händer, armar, ben och fötter ska alltid vara innanför båten. Båtar är tunga och en kroppsdel som kommer i kläm kan skadas allvarligt.

Innan aktiviteten

På flera av bilderna nedan finns QR-koder som länkar din smarta telefon eller surfplatta till en kort instruktionsfilm som visar hur man gör. Titta på den i god tid innan aktiviteten. Gå gärna tillbaka och titta på den efteråt också.

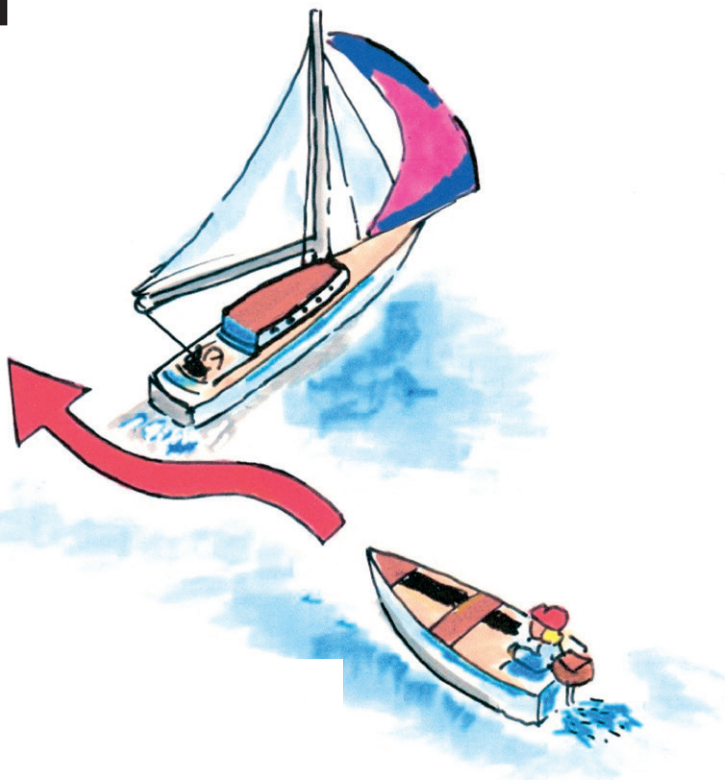

Genomgång på land

Väjningsreglerna

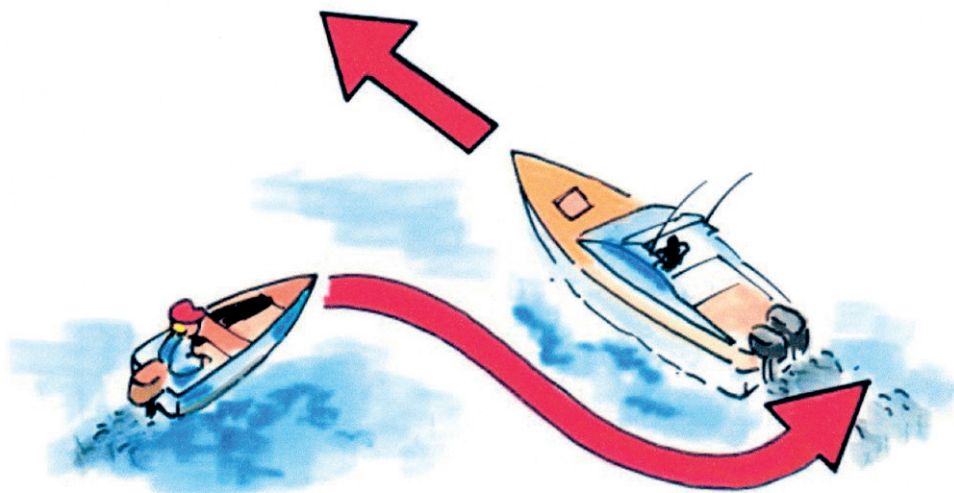
Motorbåt väjer för segelbåt som seglar.

En segelbåt som går för motor är enligt väjningsreglerna en motorbåt.

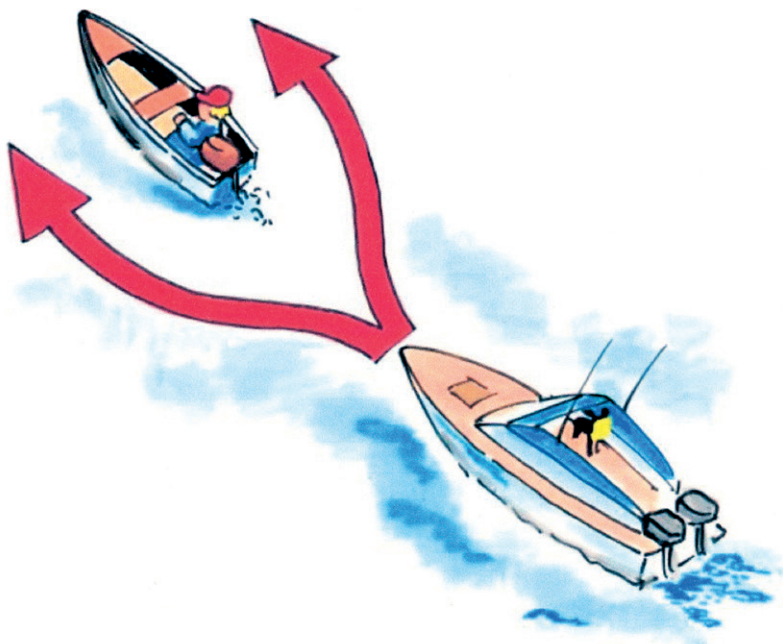
Väja för en båt som kommer från styrbord.

Högerregeln gäller även på sjön.

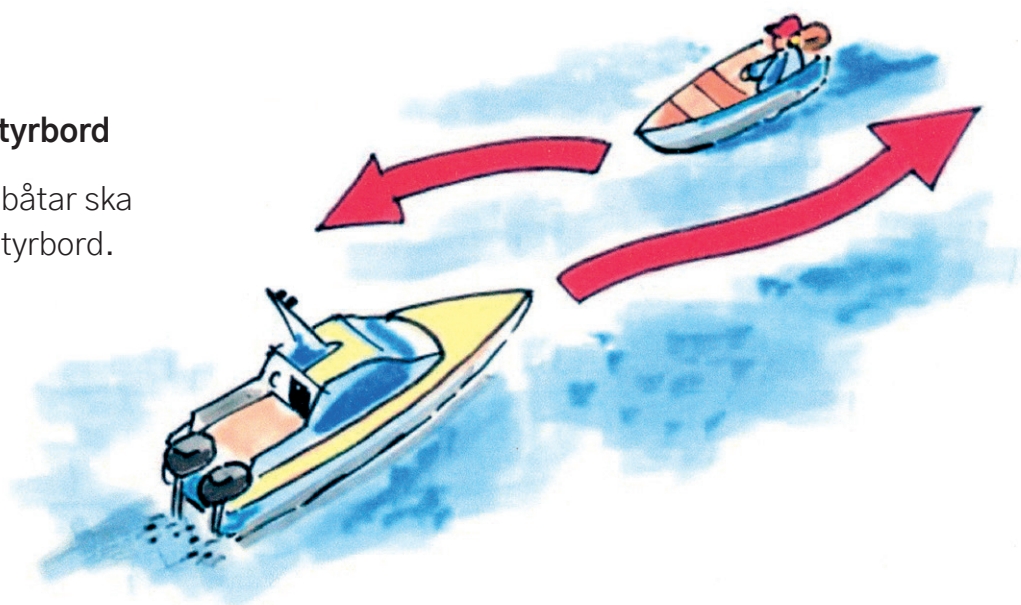
Upphinnande båt väjer.

Den som kör ikapp och om en annan båt ska väja.

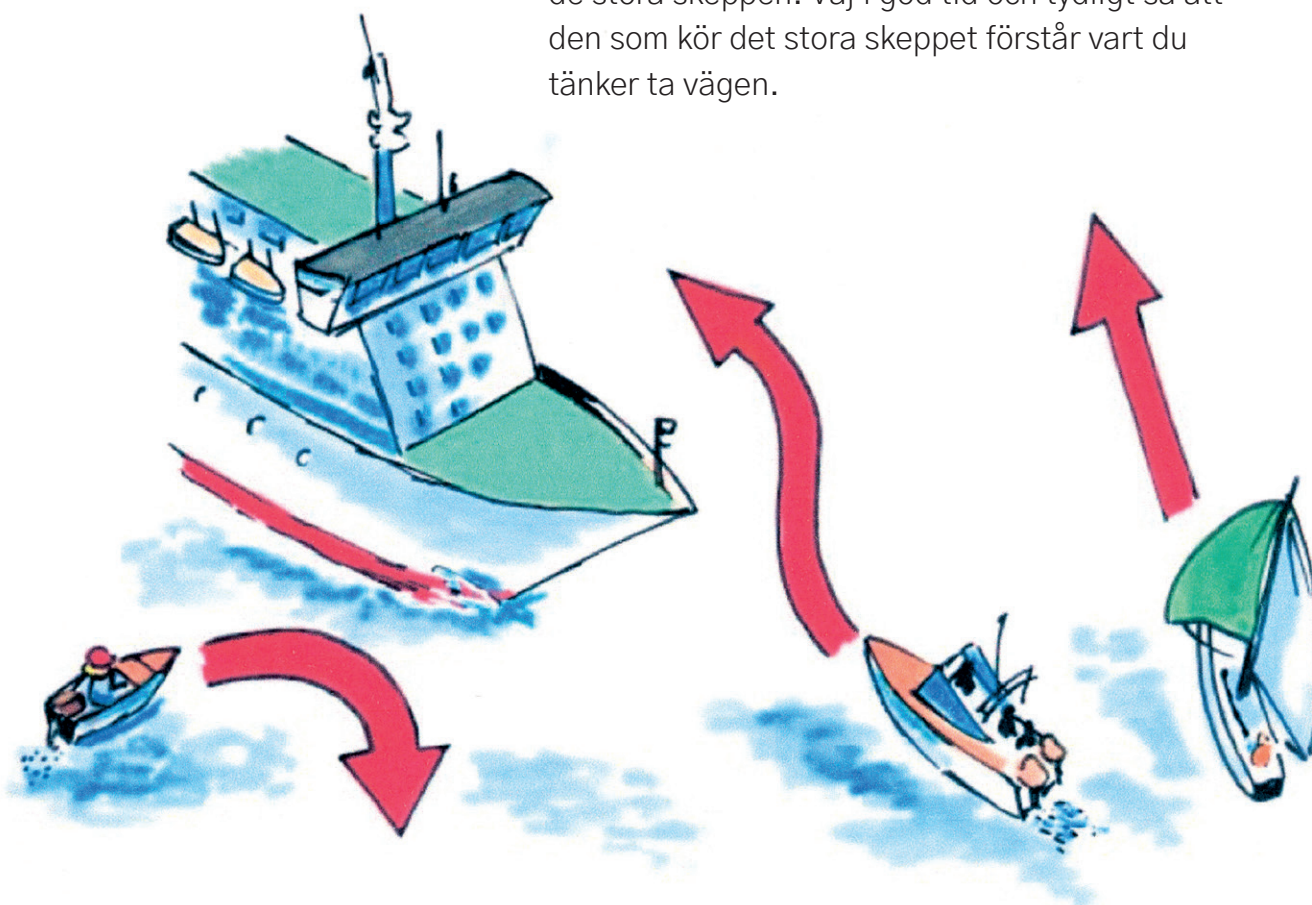
Håll till styrbord

Mötande båtar ska hålla till styrbord.

Väja för stora skepp

I trånga farleder i skärgården eller där det är grunt runt omkring så ska alla småbåtar väja för de stora skeppen. Väj i god tid och tydligt så att den som kör det stora skeppet förstår vart du tänker ta vägen.

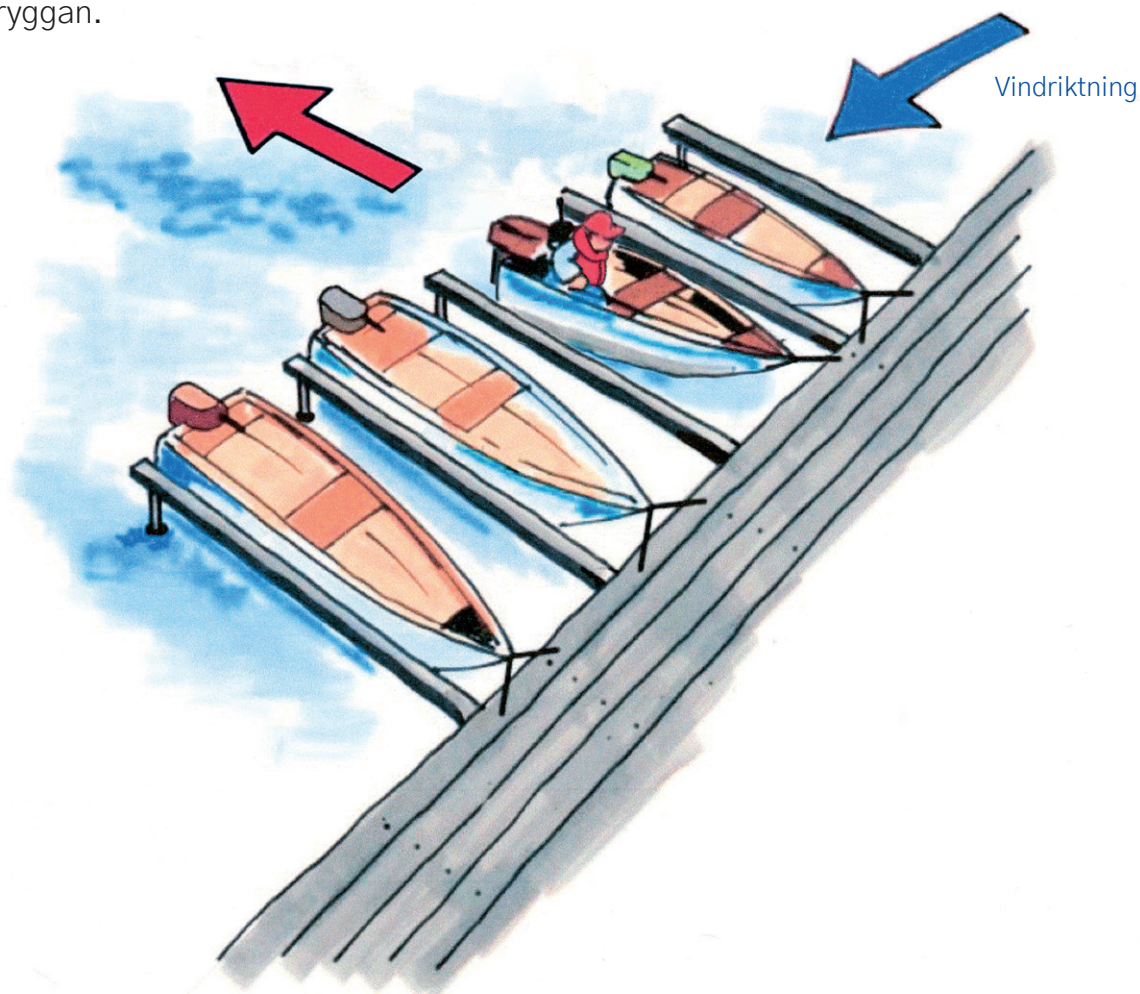
Kasta loss

Kolla varifrån vinder kommer?

Vinden från höger. Lägg loss vänster förtamp och aktertamp först. Sen höger förtamp och sist höger aktertamp. Om vinden kommer från vänster gör på motsvarande sätt på andra sidan båten.

Vinden mot aktern. Lossa förtamparna först och aktertamparna sist. Blåser det mycket så lägger man i backen precis då den sista aktertampen lossats.

Vinden in mot fören. Lossa aktertamparna först och sist förtamparna. Backa försiktigt och sväng lite om det behövs så att fören är mot vinden hela tiden medan du backar ut från bryggan.

Övning 1. Stanna rakt

Övningen går ut på att träna att stanna båten rakt utan att den vrider sig.

Kör båten rakt fram med sakta fart. Stanna båten med hjälp av att lägga i backen. Undersök hur din båt svänger när du lägger i backen medan du glider rakt fram med fart. Träna några gånger så du kan stanna båten rakt fram utan att den vrider sig.

Övning 2. Backa rakt

Övningen går ut på att träna att köra din båt rakt fram i sakta fart och backa tillbaka utan att båten driver med vinden. Olika båtskrov beter sig väldigt olika och det är inte helt säkert att din båt ligger rakt i färdriktningen men det viktiga är att båtens väg genom vattnet är rak.

Kör framåt mellan första bojparet så sakta du kan utan att driva med vinden. Känn efter hur långsamt du kan köra. När hela båten passerat det andra bojparet lägg i backen och backa tillbaka samma väg.

Pröva flera gånger tills du kan backa på en rak linje mellan bojparen.

Övning 3. Sak över bord

Övningen går ut på att träna på att ta upp ett tappat föremål ur vattnet.

Släpp ett föremål till exempel en fender där du knutit en ögla på linan. Släpp föremålet från båten medan du kör framåt i 6–8 knops fart.

Så fort föremålet släppts utse någon annan än den som kör att titta och peka på föremålet hela tiden.

Kör i en cirkel tillbaka och närma dig föremålet sakta med vinden och vågorna.

Bromsa båten med hjälp av backen när föremålet passerar fören nära båten. Fånga föremålet med hjälp av båtshaken.

Är föremålet tungt är det viktigt att båten är stilla när man fångar in föremålet annars kan den som fångar upp det dras med längs båten eller i värsta fall dras över bord.

Länk till film
om att ta
upp sak ur
vattnet.

Om en människa faller överbord är det viktigt att motorn stängs av innan man når fram till den som ligger i vattnet för att personen inte ska skadas av propellern. Om det är möjligt ta ut avståndet och kasta ut en flytlina eller en räddningslina till den som ligger i vattnet. Om båten är liten är den säkraste platsen att få upp en person i aktern på båten.

Övning 4. Lägga till med sidan mot bryggan

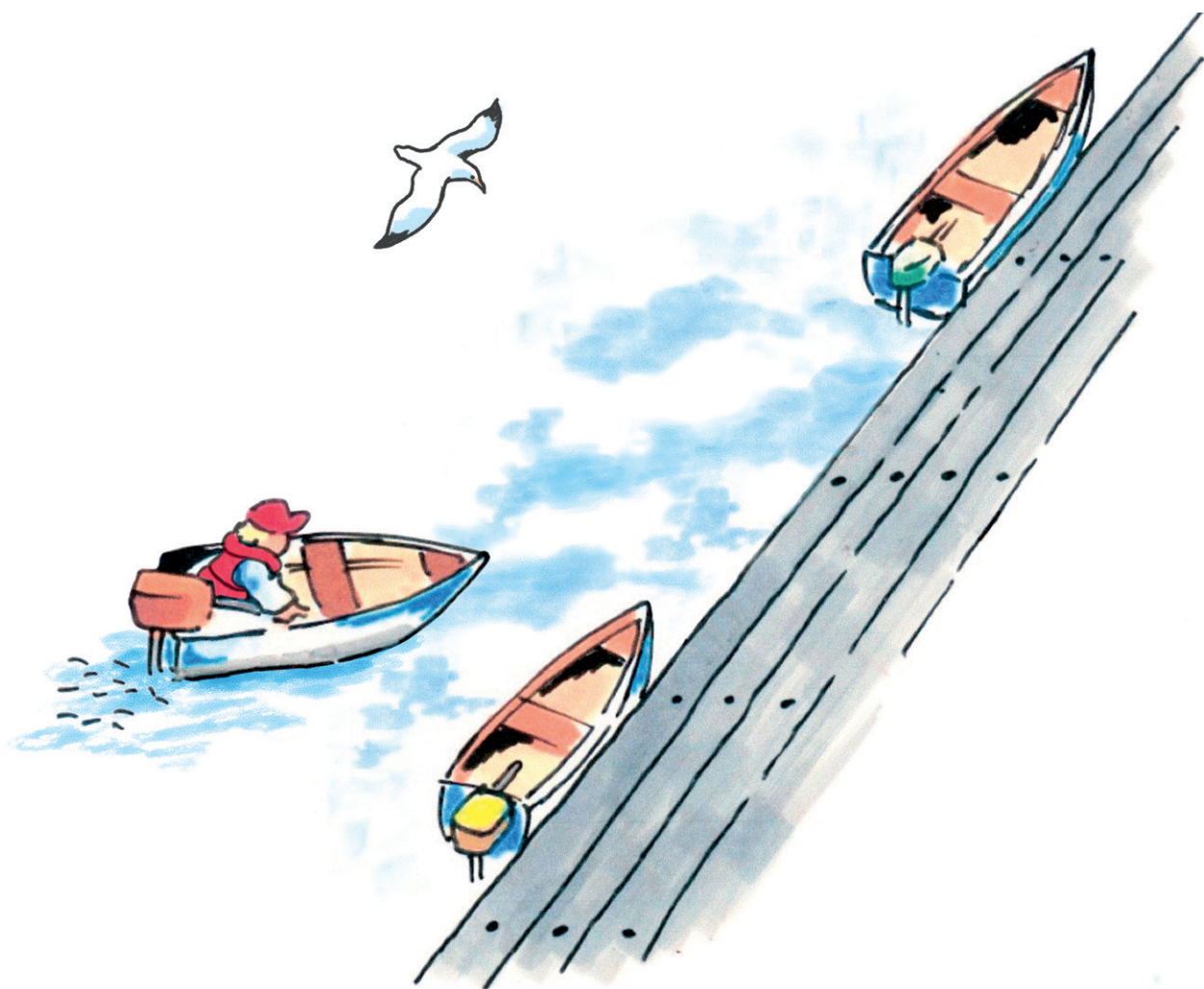
Börja med att kolla upp vindriktningen.

Med vinden mot bryggan

Kör framåt så sakta som möjligt utan att du driver med vinden. Sikta så att sidan på båten är cirka en meter från bryggan när du börjar bromsa genom att lägga i backen. Bromsa båten så att den är nästan stilla utan att den vrider sig och låt vinden driva in båten mot bryggan.

Med vinden från bryggan

Närma dig bryggan med en cirka 20 – 30 graders vinkel så långsamt det går utan att båten driver bort med vinden. Sikta lite bakom där du vill stanna. När du är cirka två meter från bryggan sväng försiktigt så att sidan på båten är nära bryggan. Bromsa genom att lägga i backen och svänga åt det håll som gör att båten kommer närmare bryggan.

Länk till film
om att lägga
till med sidan
mot bryggan.

Övning 5. Lägga till mot land med boj eller ankare

Börja med att kolla vindriktningen.

Innan du börjar övningen ska du och de andra ombord ta fram ankaret med linan eller ta fram bojlinan och se till att den är uttrasslad. Sätt fast en tamp i fören på den sida som vinden kommer ifrån.

Lägga till med boj

Knyt fast änden på bojlinan i aktern på båten på den sidan vinden blåser mot. Ta med den andra änden med bojhake till mitten på båten. Se till att repet inte går på fel sida pulpit eller mantåg.

Kör sakta utan att driva med vinden rakt mot bryggan, bromsa båten när fören passerat bojen. Stanna båten när bojen är där bojhaken är. Kroka snabbt i bojen och kör framåt igen, rakt fram. Låt repet glida ut med farten. Bromsa i tid för bryggan. Den som står längst fram visar med handen utsträckt med fingrar hur långt det är kvar till bryggan.

Kliv iland med förtampen åt det håll vinden kommer ifrån. Håll ut båten från bryggan om det behövs och sträck bojlinan.

Länk till film om att lägga till mot land med boj eller ankare.

Lägga till med ankare

Knyt fast änden på ankarlinan i aktern på båten på den sidan vinden blåser mot. Se till att repet inte går på fel sida om pulpit eller mantåg och lyft ut ankaret utanför båten, långt bak och håll i repet. Kör sakta utan att driva med vinden rakt mot bryggan. När det är minst tre båtlängder kvar till bryggan släpper du ankaret och låter repet glida ut med farten utan att släppa det ur handen.

Bromsa med motorn i tid för bryggan. Den som står längst fram visar med handen utsträckt med fingrarna hur långt det är kvar till bryggan. Kliv iland med förtampen åt det håll vinden kommer ifrån. Håll ut båten från bryggan om det behövs och sträck ankartampen.

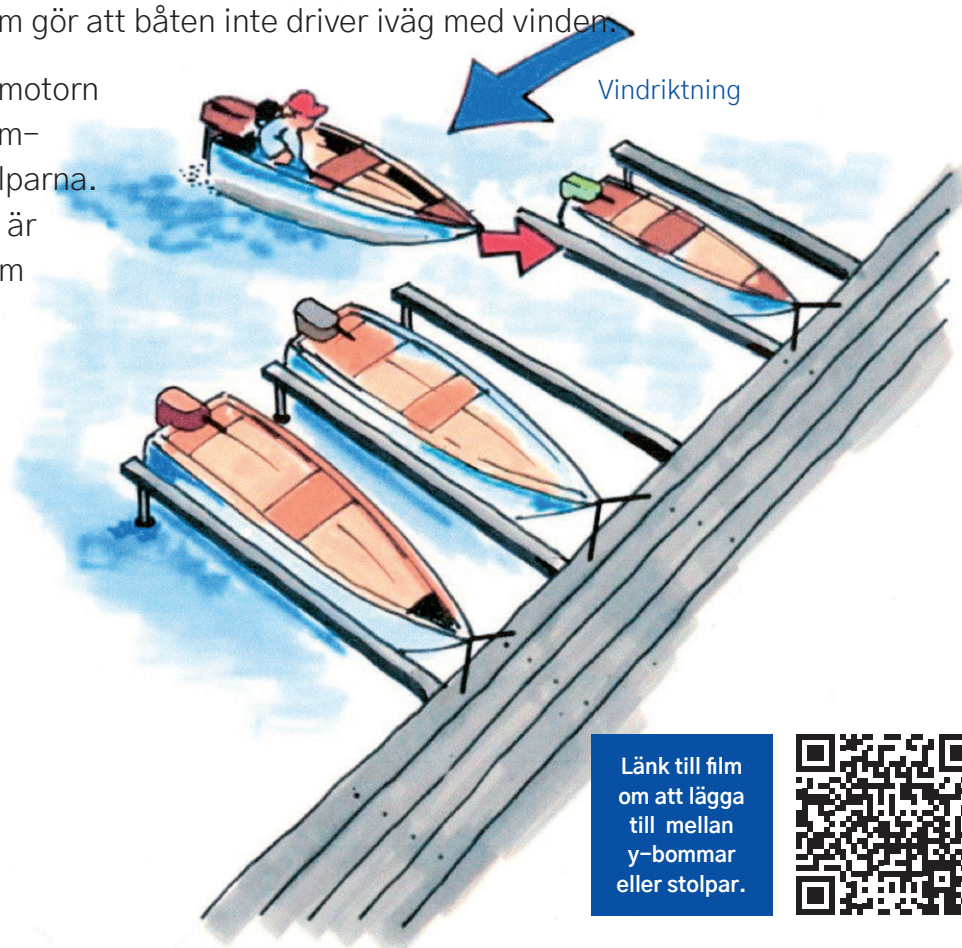
Tips!
Vid större djup är det bra att släppa ankaret betydligt längre ut än tre båtlängder. Ju flackare lina desto bättre fäste får ankaret.

Övning 6. Lägga till mellan y-bommar eller stolpar

Knepet för att lyckas när man lägger till mellan y-bommar eller stolpar är att båten inte glider sidledes när man siktar in mellan bommarna eller stolparna.

Här gäller det att ha koll på vindriktningen. Sväng in mot y-bommarna/stolparna så vinkelrätt som utrymmet gör möjligt. Kom i håg hur din båt betett sig i tidigare övningar och våga hålla den fart som gör att båten inte driver iväg med vinden.

Bromsa med hjälp av motorn när fören passerar bommarnas ytterände/stolparna. Om det blåser mycket är det bättre att köra fram till y-bommarna och dra sig in för hand om du har en mindre båt.

Länk till film om att lägga till mellan y-bommar eller stolpar.

Tillbaka på land

Ledaren för aktiviteten går igenom vilka regler som gäller för förtöjningar i båtklubbshamnen.

Anteckna och rita på bilderna

Rorsmansmärket

Alla som deltagit i aktiviteten får ett klistermärke till båten. Sätt ditt märke på en plats på båten där det syns och visa det med stolthet!

Eco-driving med båt

Alla båtar kan köras mer eller mindre bränslesnålt. Ju mer bränsle som går åt desto mer koldioxid och avgaser släpps ut. Du kan spara mycket bränsle genom att anpassa båtens fart samt placera vikt och passagerare rätt. Generellt gäller att en planande motorbåt ska köras så långsamt att den inte drar med sig svall och vågor eller så fort att den planar. En snipa eller en båt som inte planar ska köra långsammare fart i knop än så många meter den är lång.

Tänk på att välja rätt bränsle: alkylatbensin är bästa miljöval för äldre tvåtaktsmotorer med förgasare och HVO100-diesel är bästa miljöval för dieselmotorer. Av säkerhetsskäl ska du inte tanka en båt med diesel från bilmacken, den kan innehålla biologiska ämnen som skapar beväxning i båtens bränsletank.

Länk till film om Eco-driving med båt.

Sjövettsreglerna

De tio sjövettsreglerna är framtagna av Sjösäkerhetsrådet för att öka säkerheten på sjön.

- ▶ Se till att båten är sjöduglig och att god ordning råder ombord.
- ▶ Ha alltid nödvändig säkerhetsutrustning med ombord. Kom ihåg: flytväst åt alla ombord och den ska vara på.
- ▶ Ge dig inte ut på större vatten än båten är lämpad för.
- ▶ Tala alltid om för någon annan vart du ska och hör av dig till den om du ändrar dig längs vägen. Undersök färdvägen med hjälp av sjökortet innan du kastar loss.
- ▶ Du ska känna till de regler som gäller på sjön.
- ▶ Överlasta inte båten, och sitt i båten.
- ▶ Håll alltid uppsikt åt alla håll. Anpassa farten efter omständigheterna.
- ▶ Kolla upp väderprognosen. Är den dålig, dvs med mycket vind eller risk för dimma stanna hemma. Är du redan ute med båten till sjöss, ta dig dit det är lä eller till närmaste hamn.
- ▶ Skräpa inte ner, varken på land eller i sjön. Tag med skräpet hem eller lämna det i en sopmaja. Kissa på land eller om det inte finns toalett ombord, i en hink med lock som töms på land.
- ▶ Om båten kantrar men flyter, stanna kvar vid den. Du är säkrare där än om du simmar mot land.

Knopar

Stoppåtta

- till änden av skotet

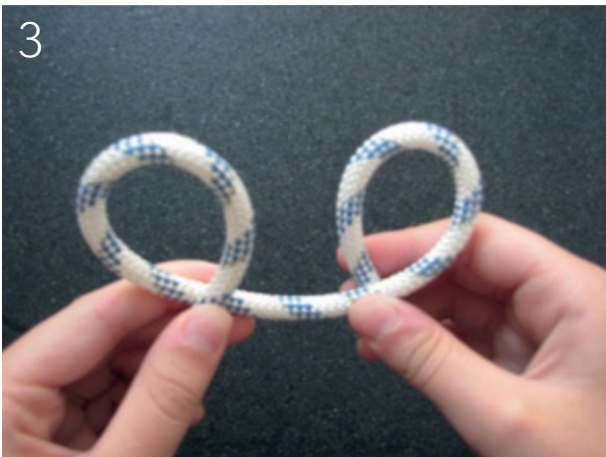
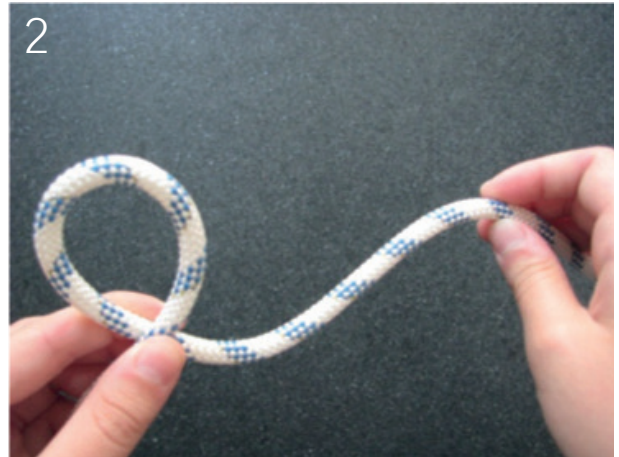

Råbandsknop

- bra när man ska foga samman två tampar
av samma storlek

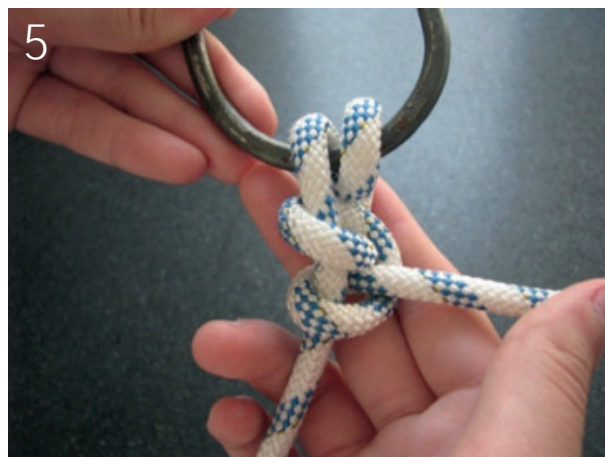
Dubbelt halvslag

- bra bl a när man lägger till vid en brygga

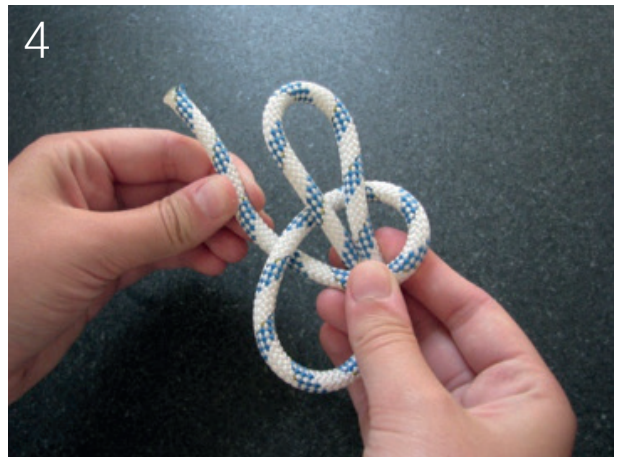
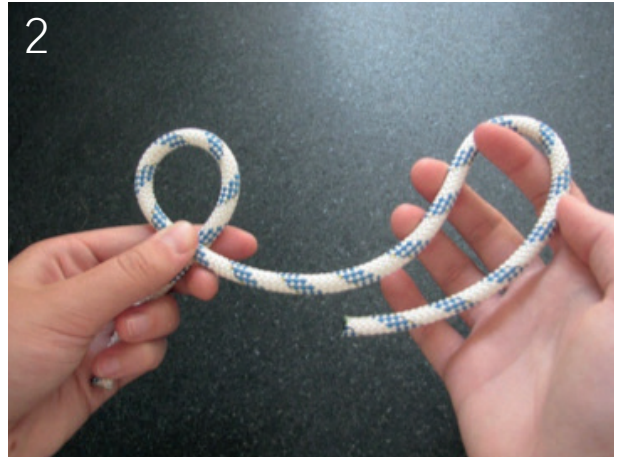
Dubbelt halvslag om egen part

- bra bla när man lägger till vid en brygga

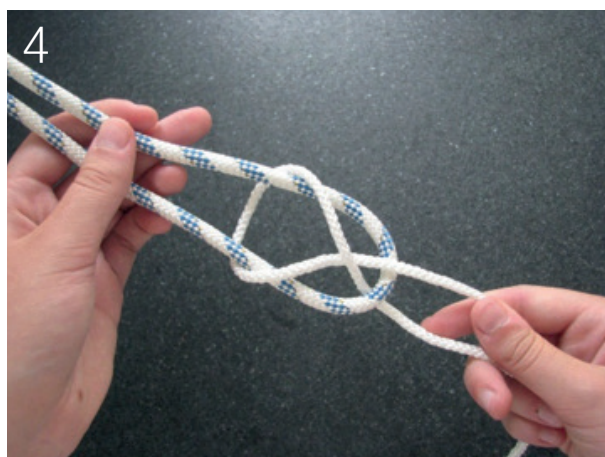
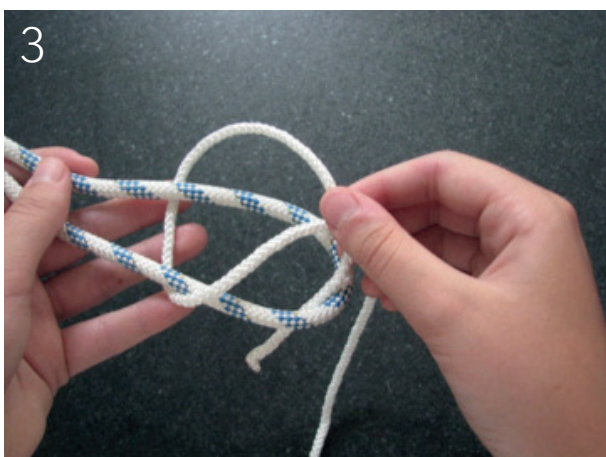
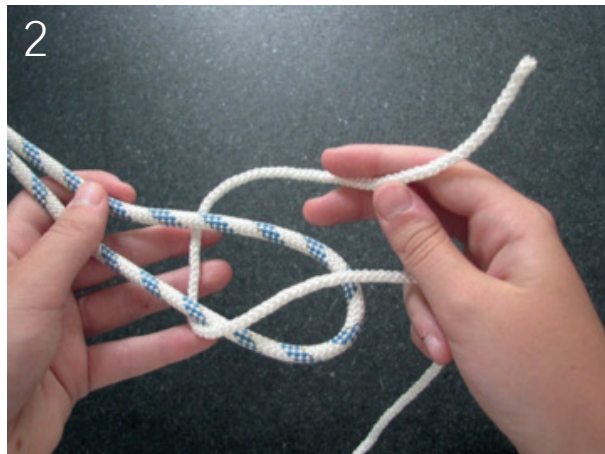
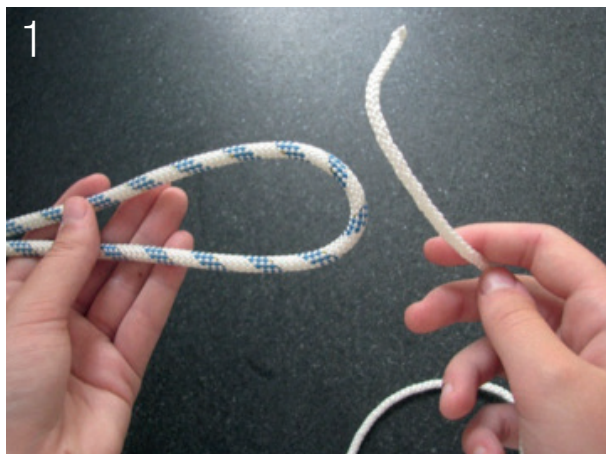
Pålstek

- bra när man lägger till vid en påle

Skotstek

- bra när man ska sammanfoga två tampar av olika storlek

Ordlista

Akter	Bak på båten
Babord	Båtens vänstra sida (RÖD)
Bära av	Att hålla båten från en annan båt eller en brygga
Distans	Avstånd på sjön
Distansminut	1852 meter (en nautisk mil)
Durk	Båtens golv
Däck	Båtens ovansida
Farled	En väg på havet som båtar kan ta
Fender	En gummibehållare som skyddar båtens sidor mot andra båtar eller bryggor
För	Fram på båten
Förtöja	Knyta fast båten i bryggan
Gira	Svänga
Knap	Plastbeslag att lägga fast tampar runt
Knop (1)	Knut på tamp
Knop (2)	Hastighet på sjön (en knop är en distansminut per timme)
Kurs	Den riktning båten åker i
Lanternor	Lampor som man måste tända när man kör i mörker
Navigera	Att söka rätt kurs för att veta var man är och vart man ska
Ombord	Allt som befinner sig i och på båten
Prick	Ett vägmärke på sjön
Reling	Kanten på båten
Självläns	Automatisk tömning av vatten i båten
Sjökort	Karta på sjön
Skrov	Båtens hela botten och sida
Spring	En förtöjning från mitten av båten framåt eller bakåt
Stuva	Att städa undan alla saker i båten så att de inte far omkring när man åker
Styrbord	Höger sida på båten (GRÖN)
Tamp	Namn för rep på sjön
Tågvirke	Alla tampar på båten
Väja	Att ändra kurs för att inte kollidera med en annan båt eller en brygga
Öskar	Plastkopa att använda till att tömma båten på vatten

Svenska Båtunionens Båtskola – Rorsmansmärket

Copyright © Svenska Båtunionen 2021

Materialet har tagits fram av: Kay Axvall Skaraborgs BF, Bo Christer Bofeldt Skaraborgs BF, Pelle Larsson Kungliga Motorbåtklubben, Matz Liljeroth Norrtälje Segelsällskap, Roland Nyquist Smålands BF, Roy Ottosson Värmlands BF, Jonas Turitz Väst kustens BF samt Peter Karlsson, Cecilia Obitz och Carl Zeidlitz Svenska Båtunionens kansli.

Originalillustrationer: Göran Ek, digital bearbetning Jennifer Nystedt.

Foto: Jonas Ekblad, Lars-Åke Redéen, Gitte Nählinder, Svenska Båtunionen och Rederi AB Göta Kanal.

Layout och original: Ejheden & Ejheden Produktion AB

Tack till: Upplev Båtlivet, Sweboat och Rederi AB Göta Kanal!

Svenska Båtunionen

Svenska Båtunionen, af Pontins väg 6, 115 21 Stockholm

08-545 859 60 | batunionen.se